

בַּתּוֹרָה, אוֹ שֶׁבֶת, אוֹ חֹדֶשׁ דָּבָר - מִכֵּין אוֹתוֹ וְעוֹנֶשֶׁן אוֹתוֹ, וּמוֹדִיעִין אוֹתוֹ שֶׁהוּא חֵיב מִיתָה עַל זֶה; אָבָל אֵינוֹ נִהְיָה.²²

י. כִּבְּן נָח שֶׁרָצָה לַעֲשׂוֹת מִצְוָה מִשְׁאָר מִצְוֹת הַתּוֹרָה, כְּדִי לִקְבֹּל שָׂכָר - אֵין מוֹנְעִין אוֹתוֹ לַעֲשׂוֹת אוֹתָהּ כַּהֲלַכְתָּהּ.²³ וְאִם וַיִּבְרֵא עוֹלָה, מִקְבְּלִין מִמֶּנּוּ. נִתֵּן צִדְקָה, מִקְבְּלִין מִמֶּנּוּ;²⁴ וַיִּרְאֶה לִי, שְׂנוֹתַיִן אוֹתָהּ לַעֲנִי יִשְׂרָאֵל, הוֹאִיל וְהוּא גִזּוֹן מִיִּשְׂרָאֵל, וּמִצְוָה עֲלֵיהֶם לְהַחְיּוֹת.²⁵ אָבָל הַגּוֹי שֶׁנִּתֵּן צִדְקָה - מִקְבְּלִין מִמֶּנּוּ, וְנִתְּנִין אוֹתָהּ לַעֲנִי גוֹיִם.²⁶ יא. חֵיבִין בֵּית דִּין שֶׁל יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת שׁוּפָטִים לְאֶלּוּ הַגֵּרִים הַתּוֹשָׁבִים, לָדוֹן לָהֶם עַל פִּי מִשְׁפָּטִים אֵלּוּ, כְּדִי שֶׁלֹּא יִשְׁחַת הָעוֹלָם. אִם רָאוּ בֵּית דִּין שֶׁיַּעֲמִידוּ שׁוּפָטִים מִהֶם, מַעֲמִידִין; וְאִם רָאוּ שֶׁיַּעֲמִידוּ לָהֶם מִיִּשְׂרָאֵל, מַעֲמִידִין. יב. שְׁנֵי גוֹיִם שֶׁבָּאוּ לִפְנֵיךְ לָדוֹן כְּדִי יִשְׂרָאֵל, וְרָצוּ שְׁנֵיהֶם - דְּנִין לָהֶם דִּין תּוֹרָה. הַאֲחֵד רֹצֵחַ, וְהַאֲחֵד אֵינוֹ רֹצֵחַ - אֵין בּוֹפִין אוֹתוֹ לָדוֹן אֶלָּא כְּדִינֵיהֶם. הִיךְ יִשְׂרָאֵל גּוֹי - אִם יֵשׁ זְכוּת לְיִשְׂרָאֵל כְּדִינֵיהֶם - דְּנִין לוֹ כְּדִינֵיהֶם וְאוֹמְרִים לוֹ: כֶּד דִּינֵיכֶם; וְאִם יֵשׁ זְכוּת לְיִשְׂרָאֵל כְּדִינֵינוּ - דְּנִין לוֹ וְאוֹמְרִים לוֹ: כֶּד דִּינֵינוּ. וַיִּרְאֶה לִי, שֶׁאֵין עוֹשִׂין כֵּן לְגַר תּוֹשָׁב, אֶלָּא לְעוֹלָם דְּנִין לוֹ כְּדִינֵיהֶם.²⁷ וְכֵן יִרְאֶה לִי, שְׂנוֹהֲגִין עִם גְּרֵי תוֹשָׁב בְּדֶרֶךְ אֶרֶץ וּגְמִילוּת חֲסִדִּים כִּי־יִשְׂרָאֵל, שְׁחָרִי אֲנִי מִצִּוִּין לְהַחְיּוֹתָם,²⁸ שְׁנֵאמַר: "לְגַר אֲשֶׁר בִּשְׁעֵרֶיךָ תִּתְּנֶנָּה וְאִכְלָהּ"²⁹, וְזֶה שֶׁאֲמַר חֻקִּים: 'אֵין בּוֹפְלִין לָהֶם שְׁלוֹם' - ("שְׁלוֹם שְׁלוֹם") - בְּגוֹיִם, לֹא בְּגַר תּוֹשָׁב.³⁰ אֲפִלּוּ הַגּוֹיִם - צוּר חֻקִּים לִכְפֹּר חוֹלִיָּהֶם, וּלְקַבֵּר מֵתֵיהֶם עִם מַתִּי יִשְׂרָאֵל, וּלְפָנֵם עֲנִיָּהֶם בְּכָלל עֲנִי יִשְׂרָאֵל, מִפְּנֵי דְרָכֵי שְׁלוֹם;³¹ הֲרִי נֵאמַר: "טוֹב ה' לְכָל, וּרְחֻמּוֹ עַל כָּל מַעֲשָׂיו"³², וְנֵאמַר: "דְּרִכֶּיהָ דְרָכֵי נֶעֱם, וְכָל נִתְיבֶיהָ שְׁלוֹם"³³.

הלכות מלך המשיח **פרק יא**

שיעור 1016
פרק אחד ליום

א. המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות בית דוד לישראל, הממשלה הראשונה, ובונה מקדש, ומקבץ נדחי ישראל. וחוזרין כל המשפטים ביקוי, בשהיו מקדם: מקריבין קרבנות, ועושין שמטין יובלות, ככל מצותה האמורה בתורה. וכל מי שאינו מאמין בו, או מי שאינו מחפה לביאתו - לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר, אלא בתורה ובמשנה רבנו; שהרי תורה

❖ עיטורי מלך ❖

אבל אינו נהרג; מחלוקת רבינו
הרמב"ם בטעם חיוב מיתה אצל
בן נח – לקריש חיה ע' 159
ושו"ה. נקח . . . מנחה דעת
רבינו בצירקה דבן נח – לקריש
חיה ע' 160 ושו"ה, רשימות
חיה ע' קריש סיח. טוב . . . מעשה
הוספת רבינו בזה – לקריש
חכים ע' 175 והנ"ל ע' 45.
חלכות [...] (וסוף המשנה) ע' 45.
הזכרתו של פרקים י"א וי"ב

העִידָה עָלָיו, שֶׁנֶּאֱמָר: "וַיֵּשֶׁב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת שְׁבוּתְךָ, וַיִּרְחֲמֶךָ; וַיֵּשֶׁב, וַיִּבְרָךְ מִכָּל הָעַמִּים. . . אִם יִהְיֶה גִדְּחֶךָ בִּקְצֵה הַשָּׂמַיִם - מִשָּׁם יִבְרָכְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ. . . וַיִּבְרָאֶךָ ה' אֱלֹהֶיךָ אֶל הָאָרֶץ. . .".
וְאֵלּוֹ הַדְּבָרִים הַמְּפֹרָשִׁים בַּתּוֹרָה, הֵם כּוֹלְלִים כָּל הַדְּבָרִים שֶׁנֶּאֱמָרוּ עַל יְדֵי כָּל הַנְּבִיאִים. | אִף בַּפֶּרֶשֶׁת בַּלֵּעַם נֶאֱמָר, וַיֵּשֶׁם נֶבֶא בְּשֵׁי הַמִּשְׁתִּיחִים - בְּמִשְׁחֵי הָרָאשׁוֹן שֶׁהוּא דָּוִד, שֶׁהוֹשִׁיעַ אֶת יִשְׂרָאֵל מִיַּד צָרֵיהֶם, וּבְמִשְׁחֵי הָאֲחֵרוֹן שֶׁיַּעֲמֹד מִבְּנֵי בְנֵי, שְׁמוּשִׁיעַ אֶת יִשְׂרָאֵל מִיַּד בְּנֵי עֶשָׂו. | וַיֵּשֶׁם הוּא אוֹמֵר: "אֶרְאֶנּוּ וְלֹא עָתֵה" ¹⁰, "זֶה יְהוָה"; "אֲשׁוּרֵנוּ וְלֹא קְרוֹב" ¹⁰, "זֶה הַמֶּלֶךְ הַמִּשְׁתִּיחַ".
"דָּוִד כּוֹכֵב מִיַּעֲקֹב", "זֶה יְהוָה"; "וְקָם שִׁכְט מִיִּשְׂרָאֵל", "זֶה הַמֶּלֶךְ הַמִּשְׁתִּיחַ". "וּמִחֵץ פֶּאֶת־מוֹאֵב" ¹⁰ - "זֶה יְהוָה", וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "וַיִּבֶן אֶת מוֹאֵב, וַיִּמְרָדֵם בַּחֲבֹל" ¹². "וַיִּקְרָךְ כָּל בְּנֵי שֵׁט" - "זֶה הַמֶּלֶךְ הַמִּשְׁתִּיחַ, שֶׁנֶּאֱמָר בּוֹ: "וּמִשְׁלֹו מִיָּם עַד יָם" ¹³. "וַיְהִי אֲדֹם יִרְשָׁה" - לְדָוִד, שֶׁנֶּאֱמָר: "וַתְּהִי אֲדֹם לְדָוִד לְעֶבְרִים וְגו'" ¹⁴. "וַיְהִי יִרְשָׁה וְגו'" - "זֶה הַמֶּלֶךְ הַמִּשְׁתִּיחַ, שֶׁנֶּאֱמָר: "וַיַּעֲלוּ מוֹשְׁעִים בְּהַר צִיּוֹן, לְשַׁפֵּט אֶת הָרַע עֶשָׂו" ¹⁵. **ב.** אִף בְּעֵרִי מִקְלֵט הוּא אוֹמֵר: "וְאִם יִרְחִיב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת גְּבֻלְךָ. . . וַיִּסְפַּת לְךָ עוֹד שְׁלֹשׁ עָרִים. . .". ¹⁶;
וּמַעֲוֹלָם לֹא תִּהְיֶה דְּבַר זֶה ¹⁷ [ס' ע"ס], וְלֹא צָוָה הַקֹּדֶשׁ בְּרֹדֶךְ הוּא לַתּוֹרָה ¹⁸ [- ל' ח"ג].
שְׁכָל הַסְּפָרִים מְלֵאִים מְדַבֵּר זֶה
הַשֵּׁנִת הָרֵאשִׁית
ג. אֶל יַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ, שֶׁהַמֶּלֶךְ הַמִּשְׁתִּיחַ צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת אֲתוֹת וּמוֹפְתִים, וּמִחֲדָשׁ

הַדְּבָרִים בְּעוֹלָם, אוֹ מַחִיָּה מֵתִים¹⁹, וְכִיּוֹצֵא בְּדָבָרִים אֵלֶּי שְׂרָמְפִּישִׁים
אוֹמְרִים; אֵין הַדָּבָר בּוֹן שְׁתֵּרִי רַבִּי עֲקִיבָה חָכֵם גְּדוֹל מִחֲכָמֵי
מִשְׁנָה הִיא²⁰, וְהוּא הִיא נוֹשֵׂא בְּלִיּוֹ²¹ שֶׁל בּוֹבָא הַמֶּלֶךְ²², וְהוּא
הִיא אוֹמֵר עָלָיו, שֶׁהוּא הַמֶּלֶךְ הַמְּשִׁית. וְדָמָה הוּא וְכָל חֲכָמֵי דִּירוּ
שֶׁהוּא הַמֶּלֶךְ הַמְּשִׁית, עַד שֶׁנֶּחֱרַג בְּעוֹנוֹת; בֵּין שְׁנֵהֶרָ, גִּידַע
לָהֶם שְׂאֵינֻ מְשִׁית; וְלֹא שְׂאֵלֵי מִכְּצוֹ חֲכָמִים, לֹא אוֹת וְלֹא
מוֹפֵת. וְעַקֵּר הַדְּבָרִים בָּכָה הֵן: שֶׁהַתּוֹרָה הִיא אֵין חֲקִיקָה
וּמִשְׁפָּטִיהָ מִשְׁתַּנִּים לְעוֹלָם וּלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים, וְאֵין מוֹסִיפִין עָלֶיהָ,
וְלֹא גִידְעִין מֵהֶן; וְכָל הַמוֹסִיף אוֹ גִידְעֵה, אוֹ שְׁגָלָה פָּגַם בַּתּוֹרָה
וְהוֹצִיא הַדְּבָרִים שֶׁל מִצְוֹת מִפְּשׁוּמָן - הִרִיזָה בְּדַרְבַּי רָשָׁע

מפורזת היד

אילן: עובר כוכבים ששבת חייב מיתה כו' ורובד כוכבים ששוקק בתורה חייב מיתה (ולא ימנן) כו' ²⁵קה"ד (רובא בעיניו תהוין). ²⁴מנחות ע"ז, פ"ג, ה' ²⁵ס"א, פסחים א' פסוק א', ראה ד', כ"א, ²⁶גיט"ק ס"ב, א' ²⁷שם א' ²⁸הגלות קמה, ט' ²⁹משלי כ', ³⁰שם א' ³¹ב"ד פ"א ה"א, ויק"ר פ"ט, ו' וראה ירושלמי פסחים פ"ט ה"א. תוספתא שם פ"ה, ב' ב"ד א' ³²ב"ב ג"ז, ו' ובתים מה, א' ראה תביעי ישיעי נג, ה' והוא יבני בית מקדשא. ³³ז"ר ראה א' ³⁴ג' ³⁵משיח (רובא בלקא טר בלק קר, דייט), תלמודא נ"ב, י"א, ג' ³⁶ישיעי א', כז, וראה א' ³⁷ב' ³⁸מנדרין, ד' ³⁹א' ⁴⁰ב"ה ⁴¹ב"ה ⁴²ב"ה ⁴³ב"ה ⁴⁴ב"ה ⁴⁵ב"ה ⁴⁶ב"ה ⁴⁷ב"ה ⁴⁸ב"ה ⁴⁹ב"ה ⁵⁰ב"ה ⁵¹ב"ה ⁵²ב"ה ⁵³ב"ה ⁵⁴ב"ה ⁵⁵ב"ה ⁵⁶ב"ה ⁵⁷ב"ה ⁵⁸ב"ה ⁵⁹ב"ה ⁶⁰ב"ה ⁶¹ב"ה ⁶²ב"ה ⁶³ב"ה ⁶⁴ב"ה ⁶⁵ב"ה ⁶⁶ב"ה ⁶⁷ב"ה ⁶⁸ב"ה ⁶⁹ב"ה ⁷⁰ב"ה ⁷¹ב"ה ⁷²ב"ה ⁷³ב"ה ⁷⁴ב"ה ⁷⁵ב"ה ⁷⁶ב"ה ⁷⁷ב"ה ⁷⁸ב"ה ⁷⁹ב"ה ⁸⁰ב"ה ⁸¹ב"ה ⁸²ב"ה ⁸³ב"ה ⁸⁴ב"ה ⁸⁵ב"ה ⁸⁶ב"ה ⁸⁷ב"ה ⁸⁸ב"ה ⁸⁹ב"ה ⁹⁰ב"ה ⁹¹ב"ה ⁹²ב"ה ⁹³ב"ה ⁹⁴ב"ה ⁹⁵ב"ה ⁹⁶ב"ה ⁹⁷ב"ה ⁹⁸ב"ה ⁹⁹ב"ה ¹⁰⁰ב"ה ¹⁰¹ב"ה ¹⁰²ב"ה ¹⁰³ב"ה ¹⁰⁴ב"ה ¹⁰⁵ב"ה ¹⁰⁶ב"ה ¹⁰⁷ב"ה ¹⁰⁸ב"ה ¹⁰⁹ב"ה ¹¹⁰ב"ה ¹¹¹ב"ה ¹¹²ב"ה ¹¹³ב"ה ¹¹⁴ב"ה ¹¹⁵ב"ה ¹¹⁶ב"ה ¹¹⁷ב"ה ¹¹⁸ב"ה ¹¹⁹ב"ה ¹²⁰ב"ה ¹²¹ב"ה ¹²²ב"ה ¹²³ב"ה ¹²⁴ב"ה ¹²⁵ב"ה ¹²⁶ב"ה ¹²⁷ב"ה ¹²⁸ב"ה ¹²⁹ב"ה ¹³⁰ב"ה ¹³¹ב"ה ¹³²ב"ה ¹³³ב"ה ¹³⁴ב"ה ¹³⁵ב"ה ¹³⁶ב"ה ¹³⁷ב"ה ¹³⁸ב"ה ¹³⁹ב"ה ¹⁴⁰ב"ה ¹⁴¹ב"ה ¹⁴²ב"ה ¹⁴³ב"ה ¹⁴⁴ב"ה ¹⁴⁵ב"ה ¹⁴⁶ב"ה ¹⁴⁷ב"ה ¹⁴⁸ב"ה ¹⁴⁹ב"ה ¹⁵⁰ב"ה ¹⁵¹ב"ה ¹⁵²ב"ה ¹⁵³ב"ה ¹⁵⁴ב"ה ¹⁵⁵ב"ה ¹⁵⁶ב"ה ¹⁵⁷ב"ה ¹⁵⁸ב"ה ¹⁵⁹ב"ה ¹⁶⁰ב"ה ¹⁶¹ב"ה ¹⁶²ב"ה ¹⁶³ב"ה ¹⁶⁴ב"ה ¹⁶⁵ב"ה ¹⁶⁶ב"ה ¹⁶⁷ב"ה ¹⁶⁸ב"ה ¹⁶⁹ב"ה ¹⁷⁰ב"ה ¹⁷¹ב"ה ¹⁷²ב"ה ¹⁷³ב"ה ¹⁷⁴ב"ה ¹⁷⁵ב"ה ¹⁷⁶ב"ה ¹⁷⁷ב"ה ¹⁷⁸ב"ה ¹⁷⁹ב"ה ¹⁸⁰ב"ה ¹⁸¹ב"ה ¹⁸²ב"ה ¹⁸³ב"ה ¹⁸⁴ב"ה ¹⁸⁵ב"ה ¹⁸⁶ב"ה ¹⁸⁷ב"ה ¹⁸⁸ב"ה ¹⁸⁹ב"ה ¹⁹⁰ב"ה ¹⁹¹ב"ה ¹⁹²ב"ה ¹⁹³ב"ה ¹⁹⁴ב"ה ¹⁹⁵ב"ה ¹⁹⁶ב"ה ¹⁹⁷ב"ה ¹⁹⁸ב"ה ¹⁹⁹ב"ה ²⁰⁰ב"ה ²⁰¹ב"ה ²⁰²ב"ה ²⁰³ב"ה ²⁰⁴ב"ה ²⁰⁵ב"ה ²⁰⁶ב"ה ²⁰⁷ב"ה ²⁰⁸ב"ה ²⁰⁹ב"ה ²¹⁰ב"ה ²¹¹ב"ה ²¹²ב"ה ²¹³ב"ה ²¹⁴ב"ה ²¹⁵ב"ה ²¹⁶ב"ה ²¹⁷ב"ה ²¹⁸ב"ה ²¹⁹ב"ה ²²⁰ב"ה ²²¹ב"ה ²²²ב"ה ²²³ב"ה ²²⁴ב"ה ²²⁵ב"ה ²²⁶ב"ה ²²⁷ב"ה ²²⁸ב"ה ²²⁹ב"ה ²³⁰ב"ה ²³¹ב"ה ²³²ב"ה ²³³ב"ה ²³⁴ב"ה ²³⁵ב"ה ²³⁶ב"ה ²³⁷ב"ה ²³⁸ב"ה ²³⁹ב"ה ²⁴⁰ב"ה ²⁴¹ב"ה ²⁴²ב"ה ²⁴³ב"ה ²⁴⁴ב"ה ²⁴⁵ב"ה ²⁴⁶ב"ה ²⁴⁷ב"ה ²⁴⁸ב"ה ²⁴⁹ב"ה ²⁵⁰ב"ה ²⁵¹ב"ה ²⁵²ב"ה ²⁵³ב"ה ²⁵⁴ב"ה ²⁵⁵ב"ה ²⁵⁶ב"ה ²⁵⁷ב"ה ²⁵⁸ב"ה ²⁵⁹ב"ה ²⁶⁰ב"ה ²⁶¹ב"ה ²⁶²ב"ה ²⁶³ב"ה ²⁶⁴ב"ה ²⁶⁵ב"ה ²⁶⁶ב"ה ²⁶⁷ב"ה ²⁶⁸ב"ה ²⁶⁹ב"ה ²⁷⁰ב"ה ²⁷¹ב"ה ²⁷²ב"ה ²⁷³ב"ה ²⁷⁴ב"ה ²⁷⁵ב"ה ²⁷⁶ב"ה ²⁷⁷ב"ה ²⁷⁸ב"ה ²⁷⁹ב"ה ²⁸⁰ב"ה ²⁸¹ב"ה ²⁸²ב"ה ²⁸³ב"ה ²⁸⁴ב"ה ²⁸⁵ב"ה ²⁸⁶ב"ה ²⁸⁷ב"ה ²⁸⁸ב"ה ²⁸⁹ב"ה ²⁹⁰ב"ה ²⁹¹ב"ה ²⁹²ב"ה ²⁹³ב"ה ²⁹⁴ב"ה ²⁹⁵ב"ה ²⁹⁶ב"ה ²⁹⁷ב"ה ²⁹⁸ב"ה ²⁹⁹ב"ה ³⁰⁰ב"ה ³⁰¹ב"ה ³⁰²ב"ה ³⁰³ב"ה ³⁰⁴ב"ה ³⁰⁵ב"ה ³⁰⁶ב"ה ³⁰⁷ב"ה ³⁰⁸ב"ה ³⁰⁹ב"ה ³¹⁰ב"ה ³¹¹ב"ה ³¹²ב"ה ³¹³ב"ה ³¹⁴ב"ה ³¹⁵ב"ה ³¹⁶ב"ה ³¹⁷ב"ה ³¹⁸ב"ה ³¹⁹ב"ה ³²⁰ב"ה ³²¹ב"ה ³²²ב"ה ³²³ב"ה ³²⁴ב"ה ³²⁵ב"ה ³²⁶ב"ה ³²⁷ב"ה ³²⁸ב"ה ³²⁹ב"ה ³³⁰ב"ה ³³¹ב"ה ³³²ב"ה ³³³ב"ה ³³⁴ב"ה ³³⁵ב"ה ³³⁶ב"ה ³³⁷ב"ה ³³⁸ב"ה ³³⁹ב"ה ³⁴⁰ב"ה ³⁴¹ב"ה ³⁴²ב"ה ³⁴³ב"ה ³⁴⁴ב"ה ³⁴⁵ב"ה ³⁴⁶ב"ה ³⁴⁷ב"ה ³⁴⁸ב"ה ³⁴⁹ב"ה ³⁵⁰

ע' 277 ו'הע' 52, סה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 372. ע"י לימוד הלכות אלו מדורים ופועלים את בענין ימות המשיח – חסידים שתיש"ב ח"א ע' 28. ביאור כל הפרק דרך השוואת תולדות ויבנה בידו אדם משום שהיו מצות עשה – לקריש חל"ס ע' 11. ודעי למדנו אשר בן י"ז ע' 470, ח"א ע' 418, חל"א ע' 77, חל"א ע' 39 ו'הע' 58. ניתן לומר שכונתו היא רק שו"ת וקריש השלישי – בינונא רבקה"ה – לקריש חס"ס ע' 22 ו'הע' 44. וחזו"ן. וא"י לקריש קרנולא לפני עשית פרה העשירה וההרה שוליש ושבע"י – לקריש חל"ג ביאת: לא די באמונה באופן מקיף, אלא צריכה להיות העיפיה חרורה בפנימיות ובפשטות א"ה בפסות בלעם. הקשר המיוחד בין מעשה בלעם למשיח והביאור הפנימי הוא – לקריש דבא הפסוק בספר דברים הפסוק זה – שהיה שוליש חס"ס ע' 688 ו'הע' 62. ושם חל"ג חס"ס ע' 172 ו'הע' 172. מ"ס עד יום: ענין "מים עד יום" שבמשיח ע"פ פנימיות – לקריש תורה: העצירות בגי' הראיות על משיח – לקריש חס"ס ע' 109, חל"ד ע' 114. עד יחידים כהרש שמואל ענין הגאולה הנעלמה – לקריש חל"ד ע' 15 ו'הע' 117. מלאכה כליו של בן כהיבא ועוד – לקריש חס"ס ע' 199 ו'הע' 67, 68, 69. עד שנהרג בעונות: חס"ס ע' 182, חס"ס ע' 33. רשע ואפיקורוס: זהו הגוסס המדויק שהרשע ע"י הצננות – ע"ד ח"א כ"פ.

וְיִשְׂרָאֵל חָזַק ע' 236 וְהָיָה 57, חָזַק ע' 367 וְהָיָה 85, חָזַק
 ע' 572 וְהָיָה 91. **לְהִלָּח א'** הִימָל בְּהָ שְׂטִימִם הַסֵּפֶר
 לְקִרְשֵׁי חִיָּה ע' 271, חָזַק ע' 77, **וּבֹנֵה מִקְדָּשׁ**
 לְקִרְשֵׁי חִיָּה ע' 98, 185 חִיָּה ע' 84 חִיָּה ע' 84 חִיָּה ע' 84 חִיָּה
 שֶׁן הַשְׂטִימִם – לְקִרְשֵׁי חִיָּה ע' 200. מִלְכִּי לִבְנֵי בִּי
 חִיָּה – חִיָּה חִיָּה חִיָּה ע' 573. **מִקְרִיבִים קְרִיבֹתַי** צִדִּיק
 וְיִשְׂרָאֵל בִּיאֹר בְּהָ – לְקִרְשֵׁי חִיָּה ע' 277 חִיָּה ע' 49.
וְלֹא . **רִבְנָה** וְהִדְרָגְהָ בְּהָ – חִיָּה שְׂטִימִים חִיָּה ע' 183
 חִיָּה ע' 2, חִיָּה ע' 2, חִיָּה שְׂטִימִים חִיָּה ע' 532. **בִּטְעַת**
 בְּמִירוּשׁ הַכְּתוּבִים – לְקִרְשֵׁי חִיָּה ע' 85. עוֹד בְּשִׁיטָה
 בְּרִיאָה זוֹ שְׂקִיטָה אֲבוּסִין קִיטָה בְּמִטְחוֹת הַקְּבִיעִה הַזֶּה
 חִיָּה שְׂטִימִים חִיָּה ע' 750. **וְאֵם** . **נִבְרָלִים** וְהִדְרָגְהָ
 ע' 518 חִיָּה ע' 120. **הַמֶּלֶךְ** הִדְרָגְהָ לְרִי"ע לְחִיָּה
 ע' 69. **אֶן** . **לְעוֹלָם** הַחֲבֹרָה וְהִשְׁטֵם לֶכֶךְ – חִיָּה
 לְקִרְשֵׁי חִיָּה ע' 750.

ההלכות של משה ויגאל רבי
המקדש יגאל ויבאר משמים?
למצב שבני זכו להופעת
ב'ימיו: החדוש שבמצות לעת
צ'י' 128 ה' 19. ועושן משמי
– שה'י' תשי"ט ח"א ע' 351.
הכ"ז ע' 171 ה' 56, הכ"ח ע'
אומ' ביאור מחלוקת רבינו הר"ש
לח"ה ע' 100. הלכה ב' החי'
בזו"ר בריבוי הפסוקים והראיות
דיוק הלשון – שה'י' תשי"ט ח'
דיון בנושא – לקר"ש הכ"ז ע' 1

הלכות מלך המשיח פָּרָק יב שיעור 1017

פרק אחד לז

א. *לִּיחָאֵל יַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ,

השגת הראב"ד

אל . . משלים ל"א וכלל כחמה וסבבתי חיה רעה מן הארץ.

חדוש במעשה בראשית; אלא עולם כמנהגו הולך. וזה שנאמר בישעיה: "וְגַר זָאֵב עִם כְּבִישׁ, וְגֹמֶר עִם גֶּדִי וְרִפְיָן", מִשַּׁל וְחִידָה. ענין הדבר – שיהיו ישראל יושבין לבטח עם רשעי אמות העולם המושלים בזאב וגומר, שנאמר: "זָאֵב עִרְבֹת יִשְׂרָאֵל – גֹּמֶר שָׂדֶה עֲרִיבֵם". ויחזרו כלם לדת האמת, ולא יגלו ולא ישחיתו, אלא יאכלו דבר המתר בנחת בישראל, שנאמר: "וְאִירָה, בְּבֶקֶר יֹאכֵל תֶּבֶן". כל פירא באלו הדברים הפתויים בענין המשיח, משלים הם; ובימות המלך המשיח יודע לכל לאיזה דבר היו משלים, ומה ענין רמז בזה. ב. יאמרו חכמים: אין בין העולם הזה לימות המשיח, אלא שעבוד מלכות בלבד. ויראה מפשטם של דברי הנביאים, שבתחלת ימות המשיח תהיה מלחמת גוג – [שם המלך] וּמִגֹּג – [שם אמתו]; ושקדם מלחמת גוג ומגוג, יעמוד נביא לישראל לישר ישראל ולהכין לבם, שנאמר: "הִנֵּה אֲנִי שׁוֹלֵחַ לָכֶם אֶת אֱלֹהֵי גֹג". ואינו בא לא לטהר השמא ולא לטמא החטור, ולא לפסל אנשים שהם בחזקת פשרות, ולא להכשיר מי שהחזקו פסולין; אלא לשום שלום בעולם, שנאמר: "וְהָשִׁיב לָב אָבוֹת עַל בְּנֵיהֶם". ויש מן החכמים שאומרים, שקדם ביאת המלך המשיח, יבוא אליהו. וכל אלו הדברים וכיוצא בהן – לא ידע אדם היאך יהיה, עד שיהיו שדברים סתומין הם אצל הנביאים. גם החכמים אין להם קבלה בדברים אלו, אלא לפי הכרע הפסיקים; ולפיכך יש להם מחלוקת בדברים אלו. ועל כל פנים, אין סודר הניתן בדברים אלו ולא ידקדקיהם, עקר דת. ולעולם לא יתעסק אדם בדברי התגלות, ולא יאריך בדברי מדרשות האמורים בענינים אלו וכיוצא בהם, ולא ישנים עקר – שאין מביאין לא ליד ארבה, ולא ליד יראה. וכן לא יחשב הקצין; אמרו חכמים: 'תפח דעתן של מושבי קצין'. אלא יחכה ויאמין בכלל – [בעיקר] הדבר, כמו שבארנו.

מקורות היד

25. ראה ע"ז יח, סעי' ואלך. פריא ספליב. 24. ע"פ הכתוב תצא כה, יט. 25. זכמים סב, א. 26. ראה ראה יג, ב. 27. דניאל יא, לה. 28. שם, יד. 29. ע"פ ישעיה נה, ח. 30. תהלים יח, לב. 31. ע"פ ישעיה נה, ח. 32. ע"פ כה, א. ביר פפ"ח, ז. ראה תקני' הכ"א (ס, ב). 33. כן הוא ל' הכתוב בביר שם. כ"ה הוא הכתוב וז"ל ע"ז, ב. 34. צפני ג, ט. 35. ע"פ ישעיה נב, יג. ראה תנחומא תולדות י, ט. 36. ע"פ ירמיה טז, טז. 37. פליק י' מביילאח מאפס כאל, יט. ספרי תצא כה, כו. כתובות מו, א. וראה זה ח"א קלט, א. 38. ע"פ יח, ו. ראה תרי"ב בתקנות כו, ו. 39. ע"פ תנחומא ירושלמי השלם כתי' ישעיה י, ו. (ומכאן שזהו מלכותו דמתי' בחיות ברא מן ארעא). רבי משה גקטילא ואבן בלעם ז"ל (הובאר באגרת תחזיק, לפסיא ט, ד). 40. ירמיה ה, ו. 41. ע"פ שם, ז. 42. ברכות לז, ב. שבת סג, א. קנא, ב. סנהדרין צט, א. ראה חז"ל קנא, א. 43. ע"ז ג, ב. וראה ירושלמי שביעית פ"ד ה"ח. 44. מלאכי ג, כג. 45. ע"פ פ"ה מ"ז. 46. מלאכי שם, כד. 47. עירובין מג, ב. ע"פ פ"ה מ"ז (תחסי פסחים ירושלמי תנ"ר) ע"ז מה, ג. 48. חז"ל ע"ז, ב. ואלך, יט. 49. ע"פ פ"ה מ"ז. 50. ע"פ פ"ה מ"ז. 51. ע"פ פ"ה מ"ז. 52. ע"פ פ"ה מ"ז. 53. ע"פ פ"ה מ"ז. 54. ע"פ פ"ה מ"ז. 55. ע"פ פ"ה מ"ז. 56. ע"פ פ"ה מ"ז. 57. ע"פ פ"ה מ"ז. 58. ע"פ פ"ה מ"ז. 59. ע"פ פ"ה מ"ז. 60. ע"פ פ"ה מ"ז. 61. ע"פ פ"ה מ"ז. 62. ע"פ פ"ה מ"ז. 63. ע"פ פ"ה מ"ז. 64. ע"פ פ"ה מ"ז. 65. ע"פ פ"ה מ"ז. 66. ע"פ פ"ה מ"ז. 67. ע"פ פ"ה מ"ז. 68. ע"פ פ"ה מ"ז. 69. ע"פ פ"ה מ"ז. 70. ע"פ פ"ה מ"ז. 71. ע"פ פ"ה מ"ז. 72. ע"פ פ"ה מ"ז. 73. ע"פ פ"ה מ"ז. 74. ע"פ פ"ה מ"ז. 75. ע"פ פ"ה מ"ז. 76. ע"פ פ"ה מ"ז. 77. ע"פ פ"ה מ"ז. 78. ע"פ פ"ה מ"ז. 79. ע"פ פ"ה מ"ז. 80. ע"פ פ"ה מ"ז. 81. ע"פ פ"ה מ"ז. 82. ע"פ פ"ה מ"ז. 83. ע"פ פ"ה מ"ז. 84. ע"פ פ"ה מ"ז. 85. ע"פ פ"ה מ"ז. 86. ע"פ פ"ה מ"ז. 87. ע"פ פ"ה מ"ז. 88. ע"פ פ"ה מ"ז. 89. ע"פ פ"ה מ"ז. 90. ע"פ פ"ה מ"ז. 91. ע"פ פ"ה מ"ז. 92. ע"פ פ"ה מ"ז. 93. ע"פ פ"ה מ"ז. 94. ע"פ פ"ה מ"ז. 95. ע"פ פ"ה מ"ז. 96. ע"פ פ"ה מ"ז. 97. ע"פ פ"ה מ"ז. 98. ע"פ פ"ה מ"ז. 99. ע"פ פ"ה מ"ז. 100. ע"פ פ"ה מ"ז. 101. ע"פ פ"ה מ"ז. 102. ע"פ פ"ה מ"ז. 103. ע"פ פ"ה מ"ז. 104. ע"פ פ"ה מ"ז. 105. ע"פ פ"ה מ"ז. 106. ע"פ פ"ה מ"ז. 107. ע"פ פ"ה מ"ז. 108. ע"פ פ"ה מ"ז. 109. ע"פ פ"ה מ"ז. 110. ע"פ פ"ה מ"ז. 111. ע"פ פ"ה מ"ז. 112. ע"פ פ"ה מ"ז. 113. ע"פ פ"ה מ"ז. 114. ע"פ פ"ה מ"ז. 115. ע"פ פ"ה מ"ז. 116. ע"פ פ"ה מ"ז. 117. ע"פ פ"ה מ"ז. 118. ע"פ פ"ה מ"ז. 119. ע"פ פ"ה מ"ז. 120. ע"פ פ"ה מ"ז. 121. ע"פ פ"ה מ"ז. 122. ע"פ פ"ה מ"ז. 123. ע"פ פ"ה מ"ז. 124. ע"פ פ"ה מ"ז. 125. ע"פ פ"ה מ"ז. 126. ע"פ פ"ה מ"ז. 127. ע"פ פ"ה מ"ז. 128. ע"פ פ"ה מ"ז. 129. ע"פ פ"ה מ"ז. 130. ע"פ פ"ה מ"ז. 131. ע"פ פ"ה מ"ז. 132. ע"פ פ"ה מ"ז. 133. ע"פ פ"ה מ"ז. 134. ע"פ פ"ה מ"ז. 135. ע"פ פ"ה מ"ז. 136. ע"פ פ"ה מ"ז. 137. ע"פ פ"ה מ"ז. 138. ע"פ פ"ה מ"ז. 139. ע"פ פ"ה מ"ז. 140. ע"פ פ"ה מ"ז. 141. ע"פ פ"ה מ"ז. 142. ע"פ פ"ה מ"ז. 143. ע"פ פ"ה מ"ז. 144. ע"פ פ"ה מ"ז. 145. ע"פ פ"ה מ"ז. 146. ע"פ פ"ה מ"ז. 147. ע"פ פ"ה מ"ז. 148. ע"פ פ"ה מ"ז. 149. ע"פ פ"ה מ"ז. 150. ע"פ פ"ה מ"ז. 151. ע"פ פ"ה מ"ז. 152. ע"פ פ"ה מ"ז. 153. ע"פ פ"ה מ"ז. 154. ע"פ פ"ה מ"ז. 155. ע"פ פ"ה מ"ז. 156. ע"פ פ"ה מ"ז. 157. ע"פ פ"ה מ"ז. 158. ע"פ פ"ה מ"ז. 159. ע"פ פ"ה מ"ז. 160. ע"פ פ"ה מ"ז. 161. ע"פ פ"ה מ"ז. 162. ע"פ פ"ה מ"ז. 163. ע"פ פ"ה מ"ז. 164. ע"פ פ"ה מ"ז. 165. ע"פ פ"ה מ"ז. 166. ע"פ פ"ה מ"ז. 167. ע"פ פ"ה מ"ז. 168. ע"פ פ"ה מ"ז. 169. ע"פ פ"ה מ"ז. 170. ע"פ פ"ה מ"ז. 171. ע"פ פ"ה מ"ז. 172. ע"פ פ"ה מ"ז. 173. ע"פ פ"ה מ"ז. 174. ע"פ פ"ה מ"ז. 175. ע"פ פ"ה מ"ז. 176. ע"פ פ"ה מ"ז. 177. ע"פ פ"ה מ"ז. 178. ע"פ פ"ה מ"ז. 179. ע"פ פ"ה מ"ז. 180. ע"פ פ"ה מ"ז. 181. ע"פ פ"ה מ"ז. 182. ע"פ פ"ה מ"ז. 183. ע"פ פ"ה מ"ז. 184. ע"פ פ"ה מ"ז. 185. ע"פ פ"ה מ"ז. 186. ע"פ פ"ה מ"ז. 187. ע"פ פ"ה מ"ז. 188. ע"פ פ"ה מ"ז. 189. ע"פ פ"ה מ"ז. 190. ע"פ פ"ה מ"ז. 191. ע"פ פ"ה מ"ז. 192. ע"פ פ"ה מ"ז. 193. ע"פ פ"ה מ"ז. 194. ע"פ פ"ה מ"ז. 195. ע"פ פ"ה מ"ז. 196. ע"פ פ"ה מ"ז. 197. ע"פ פ"ה מ"ז. 198. ע"פ פ"ה מ"ז. 199. ע"פ פ"ה מ"ז. 200. ע"פ פ"ה מ"ז. 201. ע"פ פ"ה מ"ז. 202. ע"פ פ"ה מ"ז. 203. ע"פ פ"ה מ"ז. 204. ע"פ פ"ה מ"ז. 205. ע"פ פ"ה מ"ז. 206. ע"פ פ"ה מ"ז. 207. ע"פ פ"ה מ"ז. 208. ע"פ פ"ה מ"ז. 209. ע"פ פ"ה מ"ז. 210. ע"פ פ"ה מ"ז. 211. ע"פ פ"ה מ"ז. 212. ע"פ פ"ה מ"ז. 213. ע"פ פ"ה מ"ז. 214. ע"פ פ"ה מ"ז. 215. ע"פ פ"ה מ"ז. 216. ע"פ פ"ה מ"ז. 217. ע"פ פ"ה מ"ז. 218. ע"פ פ"ה מ"ז. 219. ע"פ פ"ה מ"ז. 220. ע"פ פ"ה מ"ז. 221. ע"פ פ"ה מ"ז. 222. ע"פ פ"ה מ"ז. 223. ע"פ פ"ה מ"ז. 224. ע"פ פ"ה מ"ז. 225. ע"פ פ"ה מ"ז. 226. ע"פ פ"ה מ"ז. 227. ע"פ פ"ה מ"ז. 228. ע"פ פ"ה מ"ז. 229. ע"פ פ"ה מ"ז. 230. ע"פ פ"ה מ"ז. 231. ע"פ פ"ה מ"ז. 232. ע"פ פ"ה מ"ז. 233. ע"פ פ"ה מ"ז. 234. ע"פ פ"ה מ"ז. 235. ע"פ פ"ה מ"ז. 236. ע"פ פ"ה מ"ז. 237. ע"פ פ"ה מ"ז. 238. ע"פ פ"ה מ"ז. 239. ע"פ פ"ה מ"ז. 240. ע"פ פ"ה מ"ז. 241. ע"פ פ"ה מ"ז. 242. ע"פ פ"ה מ"ז. 243. ע"פ פ"ה מ"ז. 244. ע"פ פ"ה מ"ז. 245. ע"פ פ"ה מ"ז. 246. ע"פ פ"ה מ"ז. 247. ע"פ פ"ה מ"ז. 248. ע"פ פ"ה מ"ז. 249. ע"פ פ"ה מ"ז. 250. ע"פ פ"ה מ"ז. 251. ע"פ פ"ה מ"ז. 252. ע"פ פ"ה מ"ז. 253. ע"פ פ"ה מ"ז. 254. ע"פ פ"ה מ"ז. 255. ע"פ פ"ה מ"ז. 256. ע"פ פ"ה מ"ז. 257. ע"פ פ"ה מ"ז. 258. ע"פ פ"ה מ"ז. 259. ע"פ פ"ה מ"ז. 260. ע"פ פ"ה מ"ז. 261. ע"פ פ"ה מ"ז. 262. ע"פ פ"ה מ"ז. 263. ע"פ פ"ה מ"ז. 264. ע"פ פ"ה מ"ז. 265. ע"פ פ"ה מ"ז. 266. ע"פ פ"ה מ"ז. 267. ע"פ פ"ה מ"ז. 268. ע"פ פ"ה מ"ז. 269. ע"פ פ"ה מ"ז. 270. ע"פ פ"ה מ"ז. 271. ע"פ פ"ה מ"ז. 272. ע"פ פ"ה מ"ז. 273. ע"פ פ"ה מ"ז. 274. ע"פ פ"ה מ"ז. 275. ע"פ פ"ה מ"ז. 276. ע"פ פ"ה מ"ז. 277. ע"פ פ"ה מ"ז. 278. ע"פ פ"ה מ"ז. 279. ע"פ פ"ה מ"ז. 280. ע"פ פ"ה מ"ז. 281. ע"פ פ"ה מ"ז. 282. ע"פ פ"ה מ"ז. 283. ע"פ פ"ה מ"ז. 284. ע"פ פ"ה מ"ז. 285. ע"פ פ"ה מ"ז. 286. ע"פ פ"ה מ"ז. 287. ע"פ פ"ה מ"ז. 288. ע"פ פ"ה מ"ז. 289. ע"פ פ"ה מ"ז. 290. ע"פ פ"ה מ"ז. 291. ע"פ פ"ה מ"ז. 292. ע"פ פ"ה מ"ז. 293. ע"פ פ"ה מ"ז. 294. ע"פ פ"ה מ"ז. 295. ע"פ פ"ה מ"ז. 296. ע"פ פ"ה מ"ז. 297. ע"פ פ"ה מ"ז. 298. ע"פ פ"ה מ"ז. 299. ע"פ פ"ה מ"ז. 300. ע"פ פ"ה מ"ז. 301. ע"פ פ"ה מ"ז. 302. ע"פ פ"ה מ"ז. 303. ע"פ פ"ה מ"ז. 304. ע"פ פ"ה מ"ז. 305. ע"פ פ"ה מ"ז. 306. ע"פ פ"ה מ"ז. 307. ע"פ פ"ה מ"ז. 308. ע"פ פ"ה מ"ז. 309. ע"פ פ"ה מ"ז. 310. ע"פ פ"ה מ"ז. 311. ע"פ פ"ה מ"ז. 312. ע"פ פ"ה מ"ז. 313. ע"פ פ"ה מ"ז. 314. ע"פ פ"ה מ"ז. 315. ע"פ פ"ה מ"ז. 316. ע"פ פ"ה מ"ז. 317. ע"פ פ"ה מ"ז. 318. ע"פ פ"ה מ"ז. 319. ע"פ פ"ה מ"ז. 320. ע"פ פ"ה מ"ז. 321. ע"פ פ"ה מ"ז. 322. ע"פ פ"ה מ"ז. 323. ע"פ פ"ה מ"ז. 324. ע"פ פ"ה מ"ז. 325. ע"פ פ"ה מ"ז. 326. ע"פ פ"ה מ"ז. 327. ע"פ פ"ה מ"ז. 328. ע"פ פ"ה מ"ז. 329. ע"פ פ"ה מ"ז. 330. ע"פ פ"ה מ"ז. 331. ע"פ פ"ה מ"ז. 332. ע"פ פ"ה מ"ז. 333. ע"פ פ"ה מ"ז. 334. ע"פ פ"ה מ"ז. 335. ע"פ פ"ה מ"ז. 336. ע"פ פ"ה מ"ז. 337. ע"פ פ"ה מ"ז. 338. ע"פ פ"ה מ"ז. 339. ע"פ פ"ה מ"ז. 340. ע"פ פ"ה מ"ז. 341. ע"פ פ"ה מ"ז. 342. ע"פ פ"ה מ"ז. 343. ע"פ פ"ה מ"ז. 344. ע"פ פ"ה מ"ז. 345. ע"פ פ"ה מ"ז. 346. ע"פ פ"ה מ"ז. 347. ע"פ פ"ה מ"ז. 348. ע"פ פ"ה מ"ז. 349. ע"פ פ"ה מ"ז. 350. ע"פ פ"ה מ"ז. 351. ע"פ פ"ה מ"ז. 352. ע"פ פ"ה מ"ז. 353. ע"פ פ"ה מ"ז. 354. ע"פ פ"ה מ"ז. 355. ע"פ פ"ה מ"ז. 356. ע"פ פ"ה מ"ז. 357. ע"פ פ"ה מ"ז. 358. ע"פ פ"ה מ"ז. 359. ע"פ פ"ה מ"ז. 360. ע"פ פ"ה מ"ז. 361. ע"פ פ"ה מ"ז. 362. ע"פ פ"ה מ"ז. 363. ע"פ פ"ה מ"ז. 364. ע"פ פ"ה מ"ז. 365. ע"פ פ"ה מ"ז. 366. ע"פ פ"ה מ"ז. 367. ע"פ פ"ה מ"ז. 368. ע"פ פ"ה מ"ז. 369. ע"פ פ"ה מ"ז. 370. ע"פ פ"ה מ"ז. 371. ע"פ פ"ה מ"ז. 372. ע"פ פ"ה מ"ז. 373. ע"פ פ"ה מ"ז. 374. ע"פ פ"ה מ"ז. 375. ע"פ פ"ה מ"ז. 376. ע"פ פ"ה מ"ז. 377. ע"פ פ"ה מ"ז. 378. ע"פ פ"ה מ"ז. 379. ע"פ פ"ה מ"ז. 380. ע"פ פ"ה מ"ז. 381. ע"פ פ"ה מ"ז. 382. ע"פ פ"ה מ"ז. 383. ע"פ פ"ה מ"ז. 384. ע"פ פ"ה מ"ז. 385. ע"פ פ"ה מ"ז. 386. ע"פ פ"ה מ"ז. 387. ע"פ פ"ה מ"ז. 388. ע"פ פ"ה מ"ז. 389. ע"פ פ"ה מ"ז. 390. ע"פ פ"ה מ"ז. 391. ע"פ פ"ה מ"ז. 392. ע"פ פ"ה מ"ז. 393. ע"פ פ"ה מ"ז. 394. ע"פ פ"ה מ"ז. 395. ע"פ פ"ה מ"ז. 396. ע"פ פ"ה מ"ז. 397. ע"פ פ"ה מ"ז. 398. ע"פ פ"ה מ"ז. 399. ע"פ פ"ה מ"ז. 400. ע"פ פ"ה מ"ז. 401. ע"פ פ"ה מ"ז. 402. ע"פ פ"ה מ"ז. 403. ע"פ פ"ה מ"ז. 404. ע"פ פ"ה מ"ז. 405. ע"פ פ"ה מ"ז. 406. ע"פ פ"ה מ"ז. 407. ע"פ פ"ה מ"ז. 408. ע"פ פ"ה מ"ז. 409. ע"פ פ"ה מ"ז. 410. ע"פ פ"ה מ"ז. 411. ע"פ פ"ה מ"ז. 412. ע"פ פ"ה מ"ז. 413. ע"פ פ"ה מ"ז. 414. ע"פ פ"ה מ"ז. 415. ע"פ פ"ה מ"ז. 416. ע"פ פ"ה מ"ז. 417. ע"פ פ"ה מ"ז. 418. ע"פ פ"ה מ"ז. 419. ע"פ פ"ה מ"ז. 420. ע"פ פ"ה מ"ז. 421. ע"פ פ"ה מ"ז. 422. ע"פ פ"ה מ"ז. 423. ע"פ פ"ה מ"ז. 424. ע"פ פ"ה מ"ז. 425. ע"פ פ"ה מ"ז. 426. ע"פ פ"ה מ"ז. 427. ע"פ פ"ה מ"ז. 428. ע"פ פ"ה מ"ז. 429. ע"פ פ"ה מ"ז. 430. ע"פ פ"ה מ"ז. 431. ע"פ פ"ה מ"ז. 432. ע"פ פ"ה מ"ז. 433. ע"פ פ"ה מ"ז. 434. ע"פ פ"ה מ"ז. 435. ע"פ פ"ה מ"ז. 436. ע"פ פ"ה מ"ז. 437. ע"פ פ"ה מ"ז. 438. ע"פ פ"ה מ"ז. 439. ע"פ פ"ה מ"ז. 440. ע"פ פ"ה מ"ז. 441. ע"פ פ"ה מ"ז. 442. ע"פ פ"ה מ"ז. 443. ע"פ פ"ה מ"ז. 444. ע"פ פ"ה מ"ז. 445. ע"פ פ"ה מ"ז. 446. ע"פ פ"ה מ"ז. 447. ע"פ פ"ה מ"ז. 448. ע"פ פ"ה מ"ז. 449. ע"פ פ"ה מ"ז. 450. ע"פ פ"ה מ"ז. 451. ע"פ פ"ה מ"ז. 452. ע"פ פ"ה מ"ז. 453. ע"פ פ"ה מ"ז. 454. ע"פ פ"ה מ"ז. 455. ע"פ פ"ה מ"ז. 456. ע"פ פ"ה מ"ז. 457. ע"פ פ"ה מ"ז. 458. ע"פ פ"ה מ"ז. 459. ע"פ פ"ה מ"ז. 460. ע"פ פ"ה מ"ז. 461. ע"פ פ"ה מ"ז. 462. ע"פ פ"ה מ"ז. 463. ע"פ פ"ה מ"ז. 464. ע"פ פ"ה מ"ז. 465. ע"פ פ"ה מ"ז. 466. ע"פ פ"ה מ"ז. 467. ע"פ פ"ה מ"ז. 468. ע"פ פ"ה מ"ז. 469. ע"פ פ"ה מ"ז. 470. ע"פ פ"ה מ"ז. 471. ע"פ פ"ה מ"ז. 472. ע"פ פ"ה מ"ז. 473. ע"פ פ"ה מ"ז. 474. ע"פ פ"ה מ"ז. 475. ע"פ פ"ה מ"ז. 476. ע"פ פ"ה מ"ז. 477. ע"פ פ"ה מ"ז. 478. ע"פ פ"ה מ"ז. 479. ע"פ פ"ה מ"ז. 480. ע"פ פ"ה מ"ז. 481. ע"פ פ"ה מ"ז. 482. ע"פ פ"ה מ"ז. 483. ע"פ פ"ה מ"ז. 484. ע"פ פ"ה מ"ז. 485. ע"פ פ"ה מ"ז. 486. ע"פ פ"ה מ"ז. 487. ע"פ פ"ה מ"ז. 488. ע"פ פ"ה מ"ז. 489. ע"פ פ"ה מ"ז. 490. ע"פ פ"ה מ"ז. 491. ע"פ פ"ה מ"ז. 492. ע"פ פ"ה מ"ז. 493. ע"פ פ"ה מ"ז. 494. ע"פ פ"ה מ"ז. 495. ע"פ פ"ה מ"ז. 496. ע"פ פ"ה מ"ז. 497. ע"פ פ"ה מ"ז. 498. ע"פ פ"ה מ"ז. 499. ע"פ פ"ה מ"ז. 500. ע"פ פ"ה מ"ז. 501. ע"פ פ"ה מ"ז. 502. ע"פ פ"ה מ"ז. 503. ע"פ פ"ה מ"ז. 504. ע"פ פ"ה מ"ז. 505. ע"פ פ"ה מ"ז. 506. ע"פ פ"ה מ"ז. 507. ע"פ פ"ה מ"ז. 508. ע"פ פ"ה מ"ז. 509. ע"פ פ"ה מ"ז. 510. ע"פ פ"ה מ"ז. 511. ע"פ פ"ה מ"ז. 512. ע"פ פ"ה מ"ז. 513. ע"פ פ"ה מ"ז. 514. ע"פ פ"ה מ"ז. 515. ע"פ פ"ה מ"ז. 516. ע"פ פ"ה מ"ז. 517. ע"פ פ"ה מ"ז. 518. ע"פ פ"ה מ"ז. 519. ע"פ פ"ה מ"ז. 520. ע"פ פ"ה מ"ז. 521. ע"פ פ"ה מ"ז. 522. ע"פ פ"ה מ"ז. 523. ע"פ פ"ה מ"ז. 524. ע"פ פ"ה מ"ז. 525. ע"פ פ"ה מ"ז. 526. ע"פ פ"ה מ"ז. 527. ע"פ פ"ה מ"ז. 528. ע"פ פ"ה מ"ז. 529. ע"פ פ"ה מ"ז. 530. ע"פ פ"ה מ"ז. 531. ע"פ פ"ה מ"ז. 532. ע"פ פ"ה מ"ז. 533. ע"פ פ"ה מ"ז. 534. ע"פ פ"ה מ"ז. 535. ע"פ פ"ה מ"ז. 536. ע"פ פ"ה מ"ז. 537. ע"פ פ"ה מ"ז. 538. ע"פ פ"ה מ"ז. 539. ע"פ פ"ה מ"ז. 540. ע"פ פ"ה מ"ז. 541. ע"פ פ"ה מ"ז. 542. ע"פ פ"ה מ"ז. 543. ע"פ פ"ה מ"ז. 544. ע"פ פ"ה מ"ז. 545. ע"פ פ"ה מ"ז. 546. ע"פ פ"ה מ"ז. 547. ע"פ פ"ה מ"ז. 548. ע"פ פ"ה מ"ז. 549. ע"פ פ"ה מ"ז. 550. ע"פ פ"ה מ"ז. 551. ע"פ פ"ה מ"ז. 552. ע"פ פ"ה מ"ז. 553. ע"פ פ"ה מ"ז. 554. ע"פ פ"ה מ"ז. 555. ע"פ פ"ה מ"ז. 556. ע"פ פ"ה מ"ז. 557. ע"פ פ"ה מ"ז. 558. ע"פ פ"ה מ"ז. 559. ע"פ פ"ה מ"ז. 560. ע"פ פ"ה מ"ז. 561. ע"פ פ"ה מ"ז. 562. ע"פ פ"ה מ"ז. 563. ע"פ פ"ה מ"ז. 564. ע"פ פ"ה מ"ז. 565. ע"פ פ"ה מ"ז. 566. ע"פ פ"ה מ"ז. 567. ע"פ פ"ה מ"ז. 568. ע"פ פ"ה מ"ז. 569. ע"פ פ"ה מ"ז. 570. ע"פ פ"ה מ"ז. 571. ע"פ פ"ה מ"ז. 572. ע"פ פ"ה מ"ז. 573. ע"פ פ"ה מ"ז. 574. ע"פ פ"ה מ"ז. 575. ע"פ פ"ה מ"ז. 576. ע"פ פ"ה מ"ז. 577. ע"פ פ"ה מ"ז. 578. ע"פ פ"ה מ"ז. 579. ע"פ פ"ה מ"ז. 580. ע"פ פ"ה מ"ז. 581. ע"פ פ"ה מ"ז. 582. ע"פ פ"ה מ"ז. 583. ע"פ פ"ה מ"ז. 584. ע"פ פ"ה מ"ז. 585. ע"פ פ"ה מ"ז. 586. ע"פ פ"ה מ"ז. 587. ע"פ פ"ה מ"ז. 588. ע"פ פ"ה מ"ז. 589. ע"פ פ"ה מ"ז. 590. ע"פ פ"ה מ"ז. 591. ע"פ פ"ה מ"ז. 592. ע"פ פ"ה מ"ז. 593. ע"פ פ"ה מ"ז. 594. ע"פ פ"ה מ"ז. 595. ע"פ פ"ה מ"ז. 596. ע"פ פ"ה מ"ז. 597. ע"פ פ"ה מ"ז. 598. ע"פ פ"ה מ"ז. 599. ע"פ פ"ה מ"ז. 600. ע"פ פ"ה מ"ז. 601. ע"פ פ"ה מ"ז. 602. ע"פ פ"ה מ"ז. 603. ע"פ פ"ה מ"ז. 604. ע"פ פ"ה מ"ז. 605. ע"פ פ"ה מ"ז. 606. ע"פ פ"ה מ"ז. 607. ע"פ פ"ה מ"ז. 608. ע"פ פ"ה מ"ז. 609. ע"פ פ"ה מ"ז. 610. ע"פ פ"ה מ"ז. 611. ע"פ פ"ה מ"ז. 612. ע"פ פ"ה מ"ז. 613. ע"פ פ"ה מ"ז. 614. ע"פ פ"ה מ"ז. 615. ע"פ פ"ה מ"ז. 616. ע"פ פ"ה מ"ז. 617. ע"פ פ"ה מ"ז. 618. ע"פ פ"ה מ"ז. 619. ע"פ פ"ה מ"ז. 620. ע"פ פ"ה מ"ז. 621. ע"פ פ"ה מ"ז. 622. ע"פ פ"ה מ"ז. 623. ע"פ פ"ה מ"ז. 624. ע"פ פ"ה מ"ז. 625. ע"פ פ"ה מ"ז. 626. ע"פ פ"ה מ"ז. 627. ע"פ פ"ה מ"ז. 628. ע"פ פ"ה מ"ז. 629. ע"פ פ"ה מ"ז. 630. ע"פ פ"ה מ"ז. 631. ע"פ פ"ה מ"ז. 632. ע"פ פ"ה מ"ז. 633. ע"פ פ"ה מ"ז. 634. ע"פ פ"ה מ"ז. 635. ע"פ פ"ה מ"ז. 636. ע"פ פ"ה מ"ז. 637. ע"פ פ"ה מ"ז. 638. ע"פ פ"ה מ"ז. 639. ע"פ פ"ה מ"ז. 640. ע"פ פ"ה מ"ז. 641. ע"פ פ"ה מ"ז. 642. ע"פ פ"ה מ"ז. 643. ע"פ פ"ה מ"ז. 644. ע"פ פ"ה מ"ז. 645. ע"פ פ"ה מ"ז. 646. ע"פ פ"ה מ"ז. 647. ע"פ פ"ה מ"ז. 648. ע"פ פ"ה מ"ז. 649. ע"פ פ"ה מ"ז. 650. ע"פ פ"ה מ"ז. 651. ע"פ פ"ה מ"ז. 652. ע"פ פ"ה מ"ז. 653. ע"פ פ"ה מ"ז. 654. ע"פ פ"ה מ"ז. 655. ע"פ פ"ה מ"ז. 656. ע"פ פ"ה מ"ז. 657. ע"פ פ"ה מ"ז. 658. ע"פ פ"ה מ"ז. 659. ע"פ פ"ה מ"ז. 660. ע"פ פ"ה מ"ז. 661. ע"פ פ"ה מ"ז. 662. ע"פ פ"ה מ"ז. 663. ע"פ פ"ה מ"ז. 664. ע"פ פ"ה מ"ז. 665. ע"פ פ"ה מ"ז. 666. ע"פ פ"ה מ"ז. 667. ע"פ פ"ה מ"ז. 668. ע"פ פ"ה מ"ז. 669. ע"פ פ"ה מ"ז. 670. ע"פ פ"ה מ"ז. 671. ע"פ פ"ה מ"ז. 672. ע"פ פ"ה מ"ז. 673. ע"פ פ"ה מ"ז. 674. ע"פ פ"ה מ"ז. 675. ע"פ פ"ה מ"ז. 676. ע"פ פ"ה מ"ז. 677. ע"פ פ"ה מ"ז. 678. ע"פ פ"ה מ"ז. 679. ע"פ פ"ה מ"ז. 680. ע"פ פ"ה מ"ז. 681. ע"פ פ"ה מ"ז. 682. ע"פ פ"ה מ"ז. 683. ע"פ פ"ה מ"ז. 684. ע"פ פ"ה מ"ז. 685. ע"פ פ"ה מ"ז. 686. ע"פ פ"ה מ"ז. 687. ע"פ פ"ה מ"ז. 688. ע"פ פ"ה מ"ז. 689. ע"פ פ"ה מ"ז. 690. ע"פ פ"ה מ"ז. 691. ע"פ פ"ה מ"ז. 692. ע"פ פ"ה מ"ז. 693. ע"פ פ"ה מ"ז. 694. ע"פ פ"ה מ"ז. 695. ע"פ פ"ה מ"ז. 696. ע"פ פ"ה מ"ז. 697. ע"פ פ"ה מ"ז. 698. ע"פ פ"ה מ"ז. 699. ע"פ פ"ה מ"ז. 700. ע"פ פ"ה מ"ז. 701. ע"פ פ"ה מ"ז. 702. ע"פ פ"ה מ"ז. 703. ע"פ פ"ה מ"ז. 704. ע"פ פ"ה מ"ז. 705. ע"פ פ"ה מ"ז. 706. ע"פ פ"ה מ"ז. 707. ע"פ פ"ה מ"ז. 708. ע"פ פ"ה מ"ז. 709. ע"פ פ"ה מ"ז. 710. ע"פ פ"ה מ"ז. 711. ע"פ פ"ה מ"ז. 712. ע"פ פ"ה מ"ז. 713. ע"פ פ"ה מ"ז. 714. ע"פ פ"ה מ"ז. 715. ע"פ פ"ה מ"ז. 716. ע"פ פ"ה מ"ז. 717. ע"פ פ"ה מ"ז. 718. ע"פ פ"ה מ"ז. 719. ע"פ פ"ה מ"ז. 720. ע"פ פ"ה מ"ז. 721. ע"פ פ"ה מ"ז. 722. ע"פ פ"ה מ"ז. 723. ע"פ פ"ה מ"ז. 724. ע"פ פ"ה מ"ז. 725. ע"פ פ"ה מ"ז. 726. ע"פ פ"ה מ"ז. 727. ע"פ פ"ה מ"ז. 728. ע"פ פ"ה מ"ז. 729. ע"פ פ"ה מ"ז. 730. ע"פ פ"ה מ"ז. 731. ע"פ פ"ה מ"ז. 732. ע"פ פ"ה מ"ז. 733. ע"פ פ"ה מ"ז. 734. ע"פ פ"ה מ"ז. 735. ע"פ פ"ה מ"ז. 736. ע"פ פ"ה מ"ז. 737. ע"פ פ"ה מ"ז. 738. ע"פ פ"ה מ"ז. 739. ע"פ פ"ה מ"ז. 740. ע"פ פ"ה מ"ז. 741. ע"פ פ"ה מ"ז. 742. ע"פ פ"ה מ"ז. 743

על כל העולם, ולא כְּדִי שִׁדְרוּ [ישעיהו] בְּגוֹיִם, וְלֹא כְּדִי שִׁנְאוּ אוֹתָם הָעַמִּים, וְלֹא כְּדִי לֵאבֹל וְלִשְׁחָתוֹת וְלִשְׁמָחוֹת; אֲלֵא כְּדִי שִׁדְרוּ פְּנוּיִן בְּתוֹרָה וְחֻמֵּיהֶם²⁰, וְלֹא יִהְיֶה לָהֶם נֹגֵשׁ וּמִבְטָל [מִתּוֹרָה], כְּדִי שִׁנְאוּ לַחַי הָעוֹלָם הַבָּא, כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהַלְכוֹת תְּשׁוּבָה²¹. ה. לִי־נִבְאָאוֹת הַבָּיִת, לֹא יִהְיֶה שָׁם לֹא רַעֲב²² וְלֹא מִלְחָמָה²³ וְלֹא קִנְיָה וְתַחְרוּת²⁴ - שֶׁהַטּוֹבָה תִּהְיֶה מְשַׁפֵּעַת הַרְבֵּה, וְכָל הַמַּעֲרֵצִים מִצּוּיִן בְּעָפָר²⁵. וְלֹא יִהְיֶה עֵסֶק כָּל הָעוֹלָם²⁶, אֲלֵא לְרַעַת אֶת ה' בְּלִבָּהּ. וּלְפִקֵּד יִהְיֶה חֲכָמִים גְּדוֹלִים, וְיִוָּדְעִים דְּבָרִים הַסְתוּמִּים הָעֲמֻקִּים; וְיִשְׁגּוּ דַעַת בּוֹרְאָם כְּפִי כֹחַ הָאָדָם, שֶׁנֶּאֱמָר: "כִּי מִלֵּאָה הָאָרֶץ דַּעַת אֶת ה', כִּמֵּין לֵים מְכַסִּים"²⁷.

ג. יוֹפִיּוֹ הַמֶּלֶךְ הַמְּשִׁיחַ, כְּשֶׁתִּשָּׁב מַלְכוּתוֹ וְיִתְקַבֵּצוּ אֵלָיו כָּל יִשְׂרָאֵל, וְיִתְחַסּוּ [יחוס המשפחה] כָּלָם עַל פִּיו בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ שֶׁתְּנוּחַ עָלָיו, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְיִשָּׁב מִצְרָף וּמִטְהַר וְגו'"²⁸. וּבִבְנֵי לִי מִטְהַר - מִיִּחָלָה, וְאִמֹר: "זֶה מִיָּחָס בְּהֵן, וְזֶה מִיָּחָס לִי", וְדוֹחָה אֶת שְׂאֵן מִיָּחָסִין לְיִשְׂרָאֵל; הָרִי הוּא אִמֹר: "וְיִאמֹר הַתִּרְשָׁמָה לָהֶם. . . עַד עֹמֵד בְּהֵן לְאוֹרִים וּלְחַמִּים"²⁹. הִנֵּה לְמִדָּת, שֶׁפִּרְחָה הַקֹּדֶשׁ מִתְחַסֵּין הַמְּחֻזָּקִין, וּמוֹדִיעִין מִיָּחָס. וְאִינּוּ מִיָּחָס יִשְׂרָאֵל אֲלֵא לְשִׁבְטֵיהֶם, שֶׁמִּוֹדִיעַ שֶׁזֶּה מִשְׁבֵּט פְּלוֹנִי וְזֶה מִשְׁבֵּט פְּלוֹנִי. אֲבָל אִינּוּ אִמֹר עַל שֶׁהֵם בְּחֻזַּק פְּשָׁרוֹת: "זֶה מִמּוֹר, וְזֶה עֶבֶר" [כַּנְעֲנִי] - שֶׁהָדִין הוּא שֶׁמְשַׁפְּחָה שְׁנִמְטָמָה, נִמְטָמָה³⁰. ד. "וְיִתְאָזְרוּ הַנְּבִיאִים וְהַחֲכָמִים יְמוֹת הַמְּשִׁיחַ - לֹא כְּדִי שִׁשְׁלֹטוּ

כְּדִי רַחֲמָנָא דְסִיעֵן. וְנִמְר סֶפֶר אֶרְפָּעָה עֶשֶׂר, בְּעֹזֶרֶת שְׂדִי. וּמִגֵּן פְּרָקִים שֶׁל סֶפֶר זֶה, אֶחָד וְשְׁמוֹנִים: הַלְכוֹת סְנֵהֲדִין, שֶׁשָּׁה וְעֶשְׂרִים פְּרָקִים; הַלְכוֹת עֲדוֹת, שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים פְּרָקִים; הַלְכוֹת מִמְרִים, שְׁבַע פְּרָקִים; הַלְכוֹת אֲבָל, אֶרְבָּעָה עֶשֶׂר פְּרָקִים; הַלְכוֹת מְלָכִים וּמִלְחָמוֹת, שְׁנַיִם עֶשֶׂר פְּרָקִים.

מקורות דוד

15 מלאכי ג. ג. 16 קידושין ע"א. א. 17 ע"א. ב. 18 קידושין שם. 19 ראה סנהדרין ע"ז, א וא"ל. [נלשון זה נמצא בקהלת ח, טו. י"ש תוריע רמז חקנד (וראה לקריש שם). 20 ראה קה"ר פ"א, א. ראה אבות פ"ה מ"ב. וראה שם פ"ו ס"ה: אל תתאוו לשלחנם של מלכים ששלחנך גרול משלחנם וכו' (ע"פ הביאור בלקריש ח"ד ע' 1243 ובהע' 65). 21 פ"ט ה"ב. 22 ראה ת"יכ בחוקותיו כו, ד. 23 ראה ישעי' ב, ד. שבת סג, א. תנחומא תרומה סוף ס"ו. 24 ברכות יז, א. 25 ע"ין שבת ל, ב. 26 ספרי קרח יז, כ. כתר תורה מונח כדו שלא יתן פתחון פה לבאי העולם כו' כתר תורה מונח לכל באי העולם. לקח טוב ר"פ חוקת: כדו שלא ליתן פתחון פה לאומות העולם (לקריש, הדרן על ספר משנה תורה להרמב"ם - פרקי אבות פ"ד (קה"ת, תשמ"ה), ע' 12 ובהערה 75). 27 ישעי' יא, ט. וראה מבילתא בשלה טו, כ. מבילתא דרשב"י יתור יח, כג. וזה ח"א ק"ג, ב (במה"ז). קכב, ב (במה"ז). קל, א (במה"ז). קמ, א (במה"ז). ח"ג כג, א. חק"י תכ"א (ס, ב). חס"ט (ק"י, א). וראה שם ח"י (כד, ב). השוואה הלי תשובה פ"ט ה"ב (שאנו מביא את התיבות "כמים לים מכסים") - נתבאר ב"הדרן" על התחלת וסיום ספר משנה תורה (קה"ת, תשמ"ה). עוד שיעורים בין הלי מלכים לפ"ט דהלכות תשובה, וכן הטעם שהרמב"ם מסיים את ספר הי"ד בהענין דימות המשיח - ואילו הענין דעולם הבא. לא נזכר כאן רק דרך אגב (אף שהאר"י בזה כה"ל תשובה) - נתבאר ב"הדרן" הג"ל. לקריש ח"ה ע' 340. חכ"י ע' 119 וא"ל. ח"ד ע' 135 והע' 39, סה"ש תנש"א ח"ב ע' 804. ולפיקר, צריכה להיות הציפה למשיח ענין תמיד - סה"ש תנש"א ח"א ע' 204. הלכה ה: ביאור ההלכה באריכות רבה ובעמקות נפלאה ודיוקי לשונות רבים - בין מלכות קצ"ו. ההוספה בהלכה זו - סה"ש תנש"ב ח"א ע' 34. ובאוצר החכמה: המרגוע האמיתי יהיה רק באותו זמן - לקריש ח"ה ע' 134. דרגת עבודה רוחנית נעלית שתרגש או - סה"ש תנש"א ח"א ע' 174 והע' 82 שוה"ג. לא רעב, צ"ע מגמ' מסכת שבת (קנא, ב) - לקריש ח"ג ע' 268. ולא קנאה ותחרות גם לא בענין קדושה - לקריש ח"ג ע' 17. עסק דיוק הלשון - לקריש ח"ל ע' 20 והע' 45. כל העולם גם אומות העולם - לקריש חכ"י ע' 41, 179. לדעת... בלבד: ההכנה לגילוי עצום זה היא לימוד פנימיות התורה - לקריש ח"ל ע' 172. גור ומעלה קיום מצות ת"ת לעתיד, שלימות ההשגה - לקריש חכ"י ע' 237. ושיעור דיוק הלשונות "הכמים" "יודעים" ו"ישיגו" - לקריש חכ"י ע' 143, ח"ל ע' 16, סה"ש תנש"ב ח"א ע' 206 והע' 141. דעת בורא - הידיעה דמעשה בראשית ומעשה מרכבה וברדנה נעלית ביותר - לקריש ח"ל ע' 44 והע' 35. החילוק בין "סתמיים" ל"ידעת בוראם" - לקריש חכ"י ע' 114. כפי כוח האדם: דיוק הלשון - לקריש ח"ל ע' 129 והע' 33, ח"ל ע' 161 והע' ד"ה עד כמה שנבאר. דעה את ה': אז תהיה הידיעה וההשגה של הדרגות הגבוהות ביותר באלקות, שם הו"י - לקריש ח"א ע' 26. כמים לים מכסים: מצב העולם או יהיה מלא "כמים לים מכסים" בידעת ה': - לקריש ח"ל ע' 20. ביאור הפסוק ע"פ פנימיות - סה"ש תנש"ב ח"א ע' 82. יש לדייק מדוע כה"ל תשובה לא הובא סיום הפסוק - לקריש ח"ל ע' 281 והע' ד"ה ומלאה הארץ. עוד: לכאורה, פסוק זה הוא טעם לתחילת ההלכה: - לקריש ח"ל ע' 277 והע' 53. ההרגשה בענין האחרות - סה"ש תנש"ב ח"א ע' 145. דיוקים ביאורים ומקורות ובהרחבה רבה וביאור החידוש שבידיעת ה' בזמן הגאולה - לקריש ח"ה ע' 340, ח"ב ע' 48 והע' 62, סה"ש תנש"ב ח"א ע' 146, 220, תנש"ב ח"א ע' 121, 138, ח"ב ע' 61, 736, תנש"א ח"א ע' 98, 407 והע' 143, ח"ב ע' 523, 631, תנש"ב ח"א ע' 169, ח"ב ע' 462. החידוש במדות התורה לעתיד - סה"ש תנש"א ח"א ע' 566, 581, תנש"ב ח"ב ע' 503. סיום הספר באות מ', הענין כזה - סה"ש תנש"ב ח"א ע' 119, ח"ב ע' 736 והע' 119.

מהוראות כ"ק אדמו"ר אודות עריכת חגיגות "סיום הרמב"ם"

- מנהג ישראל תורה שעושין שמחה לגמורה של תורה, ועאכו"כ כאשר מסיימים את ספר הרמב"ם. יש להשתדל לערוך את הסיום ברבים, ברוב עם הדרת מלך, בכל אתר ואתר, בחגיגות שייערכו בפרסום הכי גדול, ברוב פאר והדר [שיחה "ע"ד חגיגות סיום לימוד הרמב"ם", נדפסה להלן עמ' 1233].
- מנהג ישראל שמאחרין ה'סיום' עד שעת הכושר משום כבוד התורה - ולכן במקומות אשר מסיבות שונות תהיה אפשרות לערוך את "חגיגת הסיום" רק (או - באופן טוב הרבה יותר) בימים הסמוכים שלאחרי זה - יכולים להעתיק את "חגיגת הסיום" עד לשעת הכושר המתאימה במקום ההוא, בכל מקום ומקום לפי עניינו [שם].
- בכל מקום ומקום שבו נערך "סיום הרמב"ם", ידפיסו קובץ חידושי תורה על ספר הרמב"ם, שיכלול - בראש ובראשונה את ה"הדרנים" וחידושי-תורה במשנתו של הרמב"ם שנאמרו בעת חגיגת הסיום. במקומות שאין מספיק חידו"ת כדי קובץ שלם - ישתתפו עם מקומות אחרים [שיחה "ע"ד הדפסת קובצי חידושי תורה על ספר הרמב"ם", התוועדות תשמ"ו ח"ב עמ' 761].
- לסיים כל "סיום" בהצעה והתעוררות אודות הוספה בנתינות לצדקה, ולחתום כל "סיום" בנושא ועניין של אהבת ישראל [מענות כ"ק אדמו"ר, נדפסו להלן עמ' 1262].